

Burgers van twee werelden

(Studie bij de prediking in de serie 'Het leven van een christen' uit 1Johannes3:1-10 EDRN 13-1 '08)

J.C. Bette

Christenen zijn in zeker opzicht 'bovennatuurlijke' wezens. Het geloof tilt ons boven de louter menselijke natuur uit, want wij leven door de Geest ook in de werkelijkheid van het koninkrijk van God. Maar zoals de wereld ook niet bijzonders zag aan de Here Jezus bij zijn eerste komst, zo worden ook christenen niet direct herkend als kinderen van God; met de wederkomst zal dat echter veranderen.

In dit gedeelte van zijn brief doet Johannes hierover twee opmerkelijke uitspraken: wij die geloven zijn burger van twee werelden, en er zijn twee soorten burgers in de wereld. Bij de hier volgende uitleg zullen we in het bijzonder over deze twee verdragende uitspraken nadenken.

Wat het betekent om een kind van God te zijn

Hoe is het mogelijk dat wij, sterfelijke en zondige mensen 'kinderen van God' (genoemd) worden? Kinderen van de enige God, die eeuwig en heilig is. Het antwoord van Johannes is zowel in zijn evangelieboek als in zijn brieven heel duidelijk: door Jezus Christus is dat mogelijk. Dit is dan ook wel zijn enige antwoord op die vraag. Andere mogelijkheden zijn er niet. Er is geen andere weg, dan de Zoon om de Vader te leren kennen: 'Wie de Zoon belijdt, heeft ook de Vader' (2:23; Joh.14:6).

Het 'uit God geboren zijn' doet Johannes even stil staan bij het wonder van Gods liefde, waardoor de gelovigen kinderen van God kunnen heten. Het kindschap Gods is een geschenk. God heeft het gegeven, wat wil zeggen dat dit hele gebeuren spreekt over een daad in het verleden met een blijvend gevolg. Laten wij die geloven er goed over nadenken van welke aard, dat wil zeggen van welke grootte Gods liefde is. Die liefde is niet van deze wereld, maar heeft een geheel andere bron, nl. het vaderhart van God (4:9,16). Het woord heeft ook dikwijls de notie van 'verbazingwekkend', 'wonderlijk' (vgl. Matt.8:27; Marc.13:1; Luc.1:29). De gelovigen worden door God erkend als Zijn kinderen. Johannes bevestigt het nogmaals (vgl. 2:27) door heel persoonlijk te benadrukken dat 'wij' niet alleen kinderen van God *genoemd worden*; we zijn het ook! Ook in dit vers komt de tegenstelling 'wereld' versus 'kinderen van God' aan de orde (zie ook 2:15-17). De wereld (5:19) is de mensheid die Christus afwijst en God niet kent. Zij wijst daarom ook de volgelingen van Christus af. Deze worden door de wereld niet herkend (Joh.7:28; 15:21), omdat zij de Schenker van het nieuwe leven niet kennen. De nieuwe manier van leven (het christelijke leven) roept dan ook allerlei weerstanden op (Matt.5:11; 10:22; 24:9; Rom.8:35). Sterker nog, het 'niet kennen' kan leiden tot haat (3:13; Joh.15:18-21). Aan de ene kant is daar de bevestiging van God (Mijn kinderen), maar dat roept de tegenkant op in de afwijzing door de wereld ('wij kennen hen niet')! Scherpe scheidingen zijn het die Johannes hier schetst.

Er zit een contrast in het tweede vers. Het 'nu' in de zin: 'wij zijn nu' al kinderen van God, staat tegenover het 'nog niet' het 'wij zijn' tegenover het 'wij zullen zijn'. Johannes zegt ermee tegen al de gelovigen: wij zijn kinderen van God. We zien echter nu nog maar een klein gedeelte van Gods heerlijkheid (vgl. 1 Cor.2:9; 13:8-12). Johannes' beklemtoning van het kindschap Gods 'nu' maakt hem niet blind voor het feit dat het beste nog moet komen. En we kunnen er enig idee van hebben hoe onze toekomst zal zijn. Christus zal bij zijn tweede komst verschijnen/openbaar worden en de gelovigen zullen Hem zien zoals Hij is (vgl. Matt.5:8; Joh.17:24; 1 Cor.13:12; 2 Cor.5:7; Hebr.12:14; 1 Petr.1:8; Openb.1:7; 22:4). Daarbij komt nog: 'en we zullen zijn zoals Hij' (vgl. Rom.8:17-19, 29-31; 1 Cor.15:49; Fil.3:21; Col.3:4). Wanneer Johannes zegt dat de gelovigen zullen zijn als Jezus, betekent dit 'als, gelijk, lijkend op' niet: van gelijke positie. Jezus blijft altijd dé Zoon. Wel betekent het dat gelovigen, zoals Jezus reeds nu, deel zullen hebben aan Gods heerlijkheid. Bovendien is het proces van verandering, verheerlijking, dat wordt voleindigd bij Jezus' komst (vgl. 2 Cor.3:18), nu al begonnen. Als onderwerp van 'is geopenbaard' wordt in verschillende vertalingen gekozen voor 'Hij', nl. Christus (2:28). Anderen (bv. WV, NEB, RLU) lezen 'het', hetgeen betrekking heeft op wat er direct aan voorafgaat, nl. die openbaring als zodanig. Opnieuw ligt hier een nadruk op 'wij weten, vgl.2:20; 3:14; 5:18', het is een zeer stellig weten, dat berust op Gods toezeggingen!

Als iemand christen wordt, ontvangt hij een nieuwe natuur: (2Petr.1:3-4), hij krijgt deel aan de goddelijke natuur en wordt burger van twee werelden. De oude mens is de 'in Adam' aan de zonde onderhevige natuur, de nieuwe mens is geschapen in rechtvaardigheid en heiligheid (Ef.4:24). Gelovigen belijden dat de Here Jezus Christus door zijn Geest in hen woont 'Christus in u, de hoop der heerlijkheid' (Col.1:27; Ef.3:17). Deze verbondenheid met Jezus Christus is de kern van het christelijke leven.¹ Die nieuwe natuur is sterk en kan niet zondigen, want die is uit God. De oude natuur moeten wij die geloven voor dood houden zolang we op aarde leven (Rom.6:10vv.). Die oproep zou overbodig zijn, als de oude natuur zou zijn verdwenen op het moment dat we tot geloof komen. We hebben voortdurend reiniging (1Joh.3:3) en heiliging nodig. Als christenen zullen we ooit bij God rekenschap afleggen van onze daden (2Cor.5:6-10), wat tevens inhoudt dat er dus nog veel mis en fout kan gaan...

Zoals vaker in deze brief zien we eerst bemoediging en bevestiging (vs.2), gevolgd door de consequenties voor de christelijke levenswandel (vs.3). De hoop (vgl. 1 Tim.4:10) op de toekomstige heerlijkheid is niet onzeker, integendeel, ze is gebaseerd op de stellige beloften van God (vgl. Hebr.10:23). Dit gelovig uitzien en verwachten voorkomt dat de gelovigen bij de pakken gaan neerzitten of zich een arrogante, superieure houding aanmeten. De hoop op de toekomst is bovendien een sterke aansporing voor een ieder tot een heilig, rein leven. 'Reinigen' is van oorsprong een begrip uit de OT-ische eredienst (vgl. Ex.19:10; Joh.11:55; Hand.21:24,26), maar heeft in het NT vooral een ethische invulling. Het gaat niet om een uiterlijke, maar om een innerlijke reiniging, die plaats vindt door het bloed van Christus (1:7). Dat neemt echter niet weg dat de gelovigen ook zichzelf hebben te reinigen, waarvoor God hun de kracht geeft (vgl. 2 Cor.7:1; 1 Tim.5:22; Jac.4:8; 1 Petr.1:22, vgl. Fil.2:12,13). De gelovige 'reinigt zichzelf' staat in de grondtaal in een vorm die wil zeggen dat deze reiniging een doorgaand proces is; ze is steeds weer nodig in een wereld waar onreinheid hoogtij viert. Deze reinheid is nodig in de relatie van de gelovige met Christus, die immers ook rein, zonder zonde, is. Samengevat: in het christelijk leven heeft de hoop op de (hemelse en volkomen) toekomst invloed op het leven hier en nu, ook als wordt het in de toekomst pas volmaakt.

De mensheid valt in twee groepen burgers uiteen

Nu gaat de apostel Johannes min of meer schematisch tweemaal dezelfde dingen bespreken:

I: het wezen van de zonde (vs.4); het werk van Jezus Christus (vs.5); over de gelovigen als 'een ieder...' (vs.6); wat is rechtvaardig leven (vs.7) en

II: het wezen van de duivel (vs. 8a); het werk van Christus (vs. 8b); de gelovigen 'een ieder...' (vs. 9); geen rechtvaardig leven (vs.10).

Johannes omschrijft zonde in het vierde vers als iets waarvoor een mens kan kiezen. Onze keuzen bepalen (mede) en laten zien tot welke groep burgers we behoren: kinderen van God (vs.1) of kinderen van de duivel (vs.10). Het is mogelijk dat, onder invloed van de tegenstanders, de gelovigen er toe neigden de ernst van de zonde te licht op te vatten (zoals ook vandaag gesproken wordt over zwakheden, fouten en misstappen!). Johannes benadrukt echter de ernst van de zonde door haar te karakteriseren als wetteloosheid. Letterlijk gaat het om een principe dat zonder wet wil zijn (wetteloosheid; zonder norm of ordening), dat is het wezen van de zonde en komt tot uiting in wetteloos gedrag. Ze is fundamenteel vijandschap tegen God. De twee begrippen 'zonde' en 'wetteloosheid' (ze komen ook samen voor in Rom.4:7; Hebr.10:17) zijn vrijwel identiek en onderling verwisselbaar. Het kenmerk van zondigen is het negeren van de wet van God, het opzij zetten van Zijn normen en geboden (2:3,4; 3:22,24; 5:2,3; 2 Joh.6), m.n. het gebod van de liefde. Wie zondigt, neemt God niet serieus, rebelleert en kiest de zijde van de vijand (vs.8). In 2 Thess.2:3,7 is wetteloosheid hét kenmerk van Gods tegenstander. (zie ook Matt.7:22,23; 24:11-13; 2 Cor.6:14-16.)

De bedoeling van vers 5 is niet om de gelovigen nogmaals van de vergeving der zonden te verzekeren, zoals bv. in 1:9. Johannes benadrukt hier dat degene die de zonden wegneemt, zelf niets met zonde te maken heeft. In tegenstelling tot 2:28 en 3:2 heeft 'geopenbaard' hier betrekking op Jezus' eerste komst op aarde (vs.8, vgl. 1 Tim.3:16; 1 Joh.1:2). Zijn komen op aarde had o.a. tot doel het wegnemen van de zonden. Het werkwoord 'opheffen, wegnemen, wegdragen', wijst mede door de tijdsvorm (die geeft een eenmalige gebeurtenis aan) op Jezus' sterven aan het kruis. Toen heeft Hij de zonden van de wereld weggedragen (vgl. Jes.53:4,11,12; Hebr.9:26,28; 1 Petr.2:24). Johannes schrijft hier niet over zonde,

maar over zonden, d.w.z. de nadruk ligt in dit vers niet op de hele zondelast, maar op de concrete zonden van alle mensen, ook die van de lezers, vandaar 'onze zonden'. Terwijl Jezus de concrete zonden wegdraagt, is Hij zelf zonder zonde. De tegenwoordige tijd van het werkwoord 'zijn', 'is' geeft aan dat niet alleen aan Zijn aardse leven is gedacht, maar aan Zijn eeuwige karakter als de Zoon van God, waarin de gelovigen mogen delen (vs.6). Over Jezus' zondeloosheid staat met verschillende bewoordingen geschreven in Joh.7:18; 8:46; 2 Cor.5:21; Hebr.4:15; 7:26; 9:28; 1 Petr.1:19; 2:22.

Johannes spreekt in vers 6 echter niet over de individuele zonden van de gelovigen (vgl. 1:8; 2:1), alsof een gelovige niet kan of zal zondigen, maar geeft een algemene stelling. Vandaar 'een ieder', heel algemeen (zie 2:29; 3:4,9,10). Hij verwoordt het doel waarnaar een gelovige zich uitstrekt: voortdurend met Christus verbonden te zijn en te blijven en daardoor niet te zondigen. De Griekse tekst gebruikt voor 'blijven' en 'zondigen' de onvoltooid tegenwoordige tijd die de voortduur (en de herhaling) aangeeft. De gedachtegang van vs.5 loopt in dit vers door. Jezus' karakter is zonder zonde; Zijn komst op aarde was bedoeld om de zonden weg te nemen. 'Zondigen' is onverenigbaar met 'in Christus zijn'. Dat betekent dat degene die voortdurend door geloof met Christus is verbonden ('in Hem blijft', 2:5) ook niet zal zondigen, terwijl aan de andere kant degene die blijft zondigen, voor wie zondigen een gewoonte of levenshouding is, blijkbaar Christus niet echt heeft leren kennen (2:4). Iedereen, ook al heet hij een christen, die toch blijft zondigen, zegt Johannes, beweert ten onrechte dat hij Jezus Christus heeft gezien of gekend. Het 'zien' heeft geen betrekking op de ontmoeting met de aardse Jezus, maar betreft het zien met de ogen van het geloof (vgl. Hebr.2:8,9; 3 Joh.11). Maar dit zien is wel gefundeerd in het zien van de oor- en ooggetuigen (1:4) en heeft het perspectief van het zien van Christus in de toekomst (3:2). Samengevat: triest genoeg is het ons aller ervaring dat er ook in ons die geloven een hang naar de wereld kan zijn. Dit is mogelijk, maar het is dan ook tegelijkertijd datgene waartegen Johannes zo ernstig en fel waarschuwt: 'heb de wereld niet lief...' (2:15). Durf daarom streng te zijn tegen jezelf als het gaat om de vraag waar je staat in het leven en als het gaat om de wezenlijke dingen. Er zijn zaken waarmee je leven staat of valt, waarmee je tot de ene dan wel de andere groep 'burgers' behoort.

Het vorige vers (6) houdt mede een sterk pleidooi in om door te zetten en daarbij het einddoel voor ogen te houden (vgl. Hebr.12:1). In vers 7 roept Johannes zijn lezers nadrukkelijk op zich niet te laten beïnvloeden door degenen die de gemeente verlaten hebben. Zij zijn misleiders, instrumenten van satan, en brengen de gelovigen op een dwaalspoor (vgl. 1:8; 2:26; 2 Joh.7; 4:6, 'de geest der dwaling' 2 Thess.2:3; Openb.12:9). De dwaalleraars nemen het niet zo nauw met de zonde (vgl. 1:8). De gelovigen richten zich voortdurend op dit ene doel: te zijn als Jezus Christus, de Rechtvaardige (1:9; 2:1,29). Alleen degene die de gerechtigheid dóet (vgl. 1:6; Joh.3:20,21 de 'waarheid doen'), die ís rechtvaardig. Anders gezegd: rechtvaardig zijn komt tot uitdrukking in het rechtvaardig hándelen. De pastorale bewogenheid voor de lezers ligt opgesloten in het (opnieuw) gebruik maken van de aanspraak 'kindertjes' (2:12,18,28; 3:18).

In vers 8 begint de tweede reeks uitspraken, die parallel loopt met 4-7. Hier spreekt hij over twee soorten kinderen, die van God en van de duivel. Hij schrijft hier op een manier die sterk herinnert aan zijn Evangelieboek (Johannes 8). Tegenover het 'doen van de gerechtigheid' (vs.7,10; 2:29) of 'de waarheid' (1:6) staat het 'doen van de zonde' (vgl. vs.9). Het 'doen van de zonde' (de Griekse werkwoordsvorm wijst op het voortdurend zondigen) verbindt Johannes met het werk van de duivel (vs.10). Wie blijft zondigen, wordt beïnvloed door de duivel en staat aan zijn kant. Hij behoort tot de familie van de duivel, omdat hij dezelfde kenmerken vertoont (Joh.8:44). De duivel zondigt reeds vanaf den beginne (vgl. Joh.8:44; 1 Joh.3:15; Openb.12:9), hetgeen wijst op het moment dat zijn rebellie tegen God een aanvang nam; het begin van zijn duivelse 'carrière'. Het tweede deel van dit vers vormt een contrast met het eerste deel en geeft tegelijk de ongerijmdheid aan. Hoe is het mogelijk: gelovigen die blijven zondigen (en daarmee doen als de duivel zelf), terwijl Christus door Zijn komst op aarde de werken van de duisternis heeft verbroken! Tegenover het karakter en optreden van de duivel (zondigen) staat het karakter en optreden van de Zoon van God (verbreken van de werken van de duivel, vgl. Hand.10:38). De werkwoordsvorm van 'losmaken, verbreken, ontbinden' wijst in de grondtaal op een eenmalig feitelijk gebeuren (Col.2:15). Waar het werk van Christus openbaar wordt (vgl. Joh.9:3), daar hebben de werken van de duisternis afgedaan. Dat betekent overigens niet dat de duivel nu al geheel is

uitgeschakeld. Hij inspireerde de ongelovige joden (Joh.3:19; 8:41), de dwaalleraars (2 Joh.11) en is druk doende om zich tot aan de komst van Christus negatief te manifesteren. Maar zijn macht is, zij het nog niet in absolute zin, door Christus teniet gedaan (vgl. Joh.12:31; Rom.6:6,14; 2 Tim.1:10; 1 Petr.3:22).

De apostel Johannes stelt de zaken zwart-wit. Men behoort tot het licht of tot de duisternis, tot God of tot de duivel. Men is burger van het koninkrijk van God of van zijn tegenstander, de duivel. De hele brief (evenals Joh.3:3) spreekt over het begin van het christelijke leven als over een geboorte, zoals die door God is bewerkt (2:29; 3:9; 4:7; 5:1,4,18). Door God is in de gelovige nieuw leven verwerkt, wat een nieuwe manier van leven met zich brengt. Dat nieuwe leven groeit en draagt vrucht. Het zaad kan hier betrekking hebben op zowel het woord van God (Luc.8:11; Joh.5:38; Jac.1:18; 1 Petr.1:23-25), als op de Heilige Geest (3:24; 4:13; Joh.3:6,8). Mogelijk heeft Johannes beide in gedachten. Misschien kunnen we ook denken aan een meer algemene uitspraak als levensbeginsel, kracht van God, de goddelijke natuur. Gods herscheppend initiatief is dan de achtergrond van dit woord zaad. De mens die door God verwekt is, leeft niet in de zonde. De werkwoordsvorm 'hij kan niet zondigen' geeft een voortduur aan. Er wordt echter niet gesproken over een totaal zondeloos gedrag (vgl. 1:8,10 en zie hierboven bij de bespreking van vers 6). Het betekent dus niet dat zondigen voor een christen een onmogelijkheid is. Johannes zegt echter wel, dat zonde en christelijk gedrag radicaal van elkaar verschillen. De apostel schrijft niet zozeer over de onmogelijkheid van zondigen als wel over de ongerijmdheid ervan! Zonde past niet bij de gelovige die een kind van God is geworden (vs.10; 3:1; 5:2)! Wij die geloven zullen altijd blijven strijden tegen de macht en invloed van de zonde in ons en die niet voeden, zodat de kracht van het oude leven verschrompelt.

Vers 10 is te lezen als een beknopte samenvatting van de voorafgaande perikope, geeft daarvan een conclusie en vormt tevens de overgang naar het volgende gedeelte, waarin het thema 'liefde' in de gemeente opnieuw (zie 2:7-11) aan de orde komt. Het 'hieraan' kan zowel (concluderend) terugverwijzen naar vs.9, maar ook vooruitgrijpen op vs.10bvv. (zie NBG, WV, NASB en NIV). Uit het gedrag van de gelovigen wordt duidelijk aan wiens kant zij staan (vgl. Matt.7:20). Behoren zij tot de kinderen van God (3:1,2; 5:2), of tot de kinderen van de duivel (Matt.13:39; Joh.8:44; Hand.13:10)? Het verschil komt tot uiting in het wel of niet doen van de gerechtigheid (2:29), hier met name gezien als het liefhebben van de medegelovige (4:11). Johannes stelt dit in negatieve zin, waarbij hij mogelijk de dwaalleraars in gedachten heeft.

Johannes roept met zijn expliciete uitspraken bij ons veel vragen op. Maar dat is niet erg, wanneer de beantwoording ervan ons leven licht geeft op een Gode welgevallig leven en uitzicht op zijn eeuwige toekomst. En dat is mijns inziens het geval. Johannes maakt als het ware een gat in onze mist, waardoor de stralen van Gods zon komen binnenvallen. Dat licht geeft duidelijkheid op ons levenspad en hoop voor het leven na dit leven. Het gaat hier dan vooral om het leven uit de persoonlijke omgang met God. Begint je hart (meer en meer) te verlangen om deze beschermende en moedgevende omgang met God te ervaren, dan mag je weten dat dit een werk van zijn Geest is. Geef ruimte aan die beweging van Gods liefde door rustig zijn Woord te blijven overdenken, door in de gemeenschap met ander christenen samen je geloof te verdiepen en door je zo sterk te maken tegen de macht van het kwaad. Zulke persoonlijke omgang met God maakt je van binnen rein en gelukkig! Overwin het kwade door het goede!

De conclusie is helder: aan de vruchten kent men de boom. Ofwel het heil dat we ontvingen is zichtbaar in ons leven of het bestaat niet in ons! Mensen die God niet erkennen en hun naasten niet liefhebben, zijn geen christenen. Deze gedachte vormt de overgang naar het volgende gedeelte, waar concreet liefhebben en oprecht vertrouwen tot de kern van het geloofsleven blijken te behoren.

Bij deze 'Studie voor de prediking' heb ik opnieuw ruim gebruik gemaakt van wat wij eerder schreven in de 17-delige Studiebijbel op het Nieuwe Testament en soms geput uit het commentaar op deze brief door de vroegere collega in het CvB, Dr. Pieter Lalleman, in de reeks Commentaar op het Nieuwe Testament. Zie voor andere studies: <http://www.regenboogveenendaal.nl> onder 'publicaties'.

¹ Zie voor bredere toelichting over het christenleven mijn boek 'De boog in de wolken' Veenendaal 2006